

DÁLKOVÝ OBCHOD V RANĚ STŘEDOVĚKÉ EVROPĚ

Petra Maříková Vlčková
04.10.2017

AEB_37 Dálkový obchod v raně středověké Evropě

PŘEDMĚT – CÍLE

- poskytnout základní přehled o:
 - metodologických přístupech a koncepcí aplikovaných na danou tematiku
 - primární i sekundární literatuře týkající se dané problematiky
 - historickém vývoji regionů úzce zapojených do dálkového obchodu v raně středověké Evropě
 - organizaci dálkového obchodu – jak, s čím, odkud, kdo, kam, kde a proč
 - typech archeologických nálezů dokládajících dálkové kontakty
- podle možností: doplňková témata, která by vyplynula z přednášek
- literatura: přes e-learning (tamtéž i skeny některých článků a další podklady)

PŘEDMĚT – ZÁPOČET

- ukončení předmětu: zápočet
- podmínky udělení zápočtu:
 - zisk minimálně 70 % při absolvování písemného testu – **ROZDÍL OD INFORMACÍ NA ISU**
 - účast na přednáškách a projevení **elementárního zájmu**
- e-learning
- Komunikace s přednášejícím přes email
marikova_vlckova@yahoo.com nebo e-learning nebo na přednáškách

ZÁKLADNÍ LITERATURA

- **Dalm, Falko – Drauschke, Joerg (eds.) 2010:** Byzanz – Römerreich im Mittelalter. Teil 3. Peripherie und Nachbarschaft. Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Bd. 84/3. Mainz: Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums.
- **Drauschke, Joerg 2011:** Zwischen Handel und Geschenk. Studien zur Distribution von Objekten aus dem Orient, aus Byzanz und aus Mitteleuropa im östlichen Merowingereich. Freiburger Beiträge zur Archäologie und Geschichte des ersten Jahrtausends Bd. 14. Rahden, Westf.: Verlag Marie Leidorf GmbH.
- **Ettel, Peter – Werther, Lukac (Hrsg.) 2013:** Zentrale Orte und zentrale Räume des Frühmittelalters in Süddeutschland. Mainz: Verlag des RGZm
- **Hennig, Joachim (Ed.) 2007:** Post-Roman Towns, Trade and Settlement, vol. 1: The Heirs of the Roman West, vol. 2: Byzantium, Pliska and the Balkans. (Berlin-New York: Verlag De Gruyter),
- **McCormick, Michael 2001:** Origins of the European Economy: Communications and Commerce AD 300–900. Cambridge University Press..
- **Nazmi, Ahmad 1998:** Commercial Relations between Arabs and Slavs (9th–11th centuries). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG
- **Wickham, Michael 2005:** Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranean, 400–800. Oxford University Press
- **Košnar, Lubomír 1992:** Severní Evropa v raném středověku a vikinská expanze. Studia Mediaevalia Pragensia III, Praha.
- **Charvát, Petr 1998:** Dálkový obchod v raně středověké Evropě : (7.–10. století). Brno : Masarykova univerzita.
- **Charvát, Petr – Maříková Vlčková, Petra (eds.) 2008:** Země Koruny české a východní Středomoří ve středověku a raném novověku. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- **Charvát, Petr 2010:** Slyšte volání muezzinovo: české země a arabský svět ve starším středověku (do roku 1300). Pizeň : Západočeská univerzita.
- **Zimák, Alexandr 2008.** Mezi třemi světadíly – obchod a lidé na vlnách Středomořího, Černého a Rudého moře, 2 svazky, Libri.
- DALŠÍ BUDE DOPLNĚNA BĚHEM PŘEDNÁŠEK

ZÁKLADNÍ PÍSEMNÉ PRAMENY

- Německo:
 - <http://www.handschriftencensus.us.de/>: německé středověké manuskripty – celkem 23 000 manuskriptů ze 1400 archivů a knihoven
- Švýcarsko:
 - <http://www.e-codices.unifr.ch/>: 981 kodexů ze 42 knihoven a archivů – především klášter St. Gallen
- Francie:
 - <http://cescm.labo.univ-poitiers.fr/> - Le Centre d'études supérieures de civilisation médiévale
- Manuscriptorium. Building virtual research environment for the sphere of historical resources
 - <http://www.manuscriptorium.com/>: více než 5 mil. digitálních zdrojů

ZÁKLADNÍ HISTORICKÉ VYMEZENÍ

- Obecné vymezení: 5. – 10. století
- Přesah:
 - pozdní antika – obchodní a společenské struktury ve Středomoří a Z Evropě
 - vrcholný středověk – lepší dokumentace jevů v pramenech
- Dichotomie vývoje a bádání:
 - J od Alp: písemné prameny, archeologie
 - S od Alp: archeologie, písemné prameny
- V různých podobách obchod/směna přítomna skrze celou společnost – sv. Isidor Sevillský

OBCHOD / SMĚNA

- Koncept „směny“ a obchodu = **ekonomická antropologie**
 - Motivace ziskem – **tržní směna a obchod**
 - **Netržní směna**
 - **Reciprocity** – výměna darů nebo služeb k nastolení/vyjádření společenských vazeb
 - „do ut des“ / *dávám, abys dal*
 - ekonomika daru – dlouhá setrvačnost – obdarování je zpravidla jen jedním bodem ve složitém procesu
 - Povinnost oplácet přijaté dary, povinnost dary poskytnout, povinnost dary přijímat – společenské závazky
 - Marcel Mauss, Marshall Sahlins etc.
 - Východisko několika ekonomických institucí: trh, úvěr, zdanění, almužna (sociální pomoc)
- **Redistribuce**: přenos zboží mezi závislým subjektem a držitelem moci a následné přerozdělení reprezentantem moci
 - Čistá tržní redistribuce
 - Karl Polanyi – substantivismus
 - Dietrich Claude, Die Handel
 - Henri Pirenne

OBCHOD / SMĚNA

- Analýza písemných pramenů: Henri Pirenne, Dietrich Claude, Michael McCormick = omezení získaného obrazu – „**luxusního**“ nebezpečí
- Archeologie:
 - obraz regionálního masového obchodu – John Bintliff
 - Richard Hodges, Dark Age Economics. The origins of trade AD 600-1000, London 1982
- Dálkové X regionální obchodní směny propojené nadregionálními vazbami
- Procesy longue durée

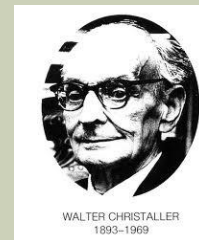
OBCHOD VE STŘEDOVĚKÉ EVROPĚ

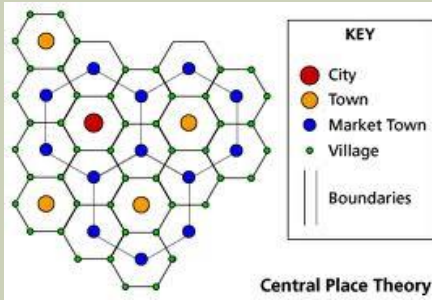
- Působení školy Annales
- Vztah periferie X centrum
 - Variabilita v čase a prostoru
- Teorie centrality – raná centra
 - Max Weber
 - Walter Christaller
 - Eike Gringmuth-Dallmer
- pokračování / obnova urbanismu s obchodem – tzv. znovuzrození raně středověkých měst
 - Uplatňování různých pohledů – např. řemeslnická produkce – Henning 2007

WALTER CHRISTALLER

- Die zentrale Orte in Süddeutschland (1933)
- Teorie centrálních míst (*Central place theory*), také teorie prostorové rovnováhy
 - Návaznost na práce Johanna von Thuenena
 - objasnění podstaty základních pravidelností v uspořádání a fungování sídelního systému
 - Předpoklady:
 - homogenita území (geografická i socio-ekonomická),
 - rovnoměrné rozmístění obyvatelstva,
 - stejné spotřební chování obyvatel,
 - ekonomicky racionální chování obyvatel

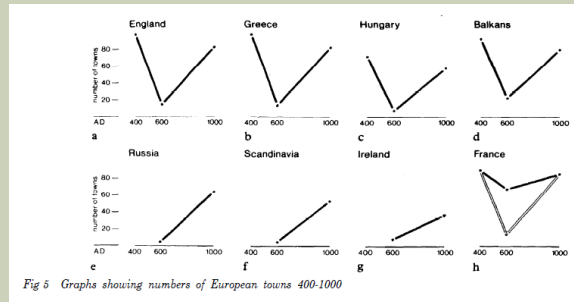

- **Protichůdné principy:** princip nodality (centrum X periferie) X princip hierarchie (různý dosah služeb a produktů)
- Rozšíření do anglofonního světa: P. Haggett, D.L. Clarke
- Aplikovatelnost v archeologii? – cca od 90tých let 20. stol.
- Problémy?

ADAPTACE TEORIE CENTRÁLNÍCH MÍST

- **Network theory:** důraz kladen na strukturální výhody v rámci daného systému
- **Space syntax analysis:** důraz kladen na prostorové vztahy určitých jevů
- **Heterarchy:** důraz na prostorové uspořádání neupořádaných jevů (non-hierarchical) – 2 a více vzájemných vazeb
 - Analýza komplexních společností
- Carole L. Crumley 1995: Heterarchy and the Analysis of Complex Societies. Archeological Papers of the American Anthropological Association. 6 (1): 1-5
- Daniel Knitter et al. 2013: Integrated centrality analysis: A diachronic comparison of selected Western Anatolian locations. Quaternary International 2013, 1-12 .
- Oliver Nakoinz 2011: Zentralität Version 02 - ein Diskussionspapier, 76 str.

„ZNOUZROZENÍ“ RANĚ STŘEDOVĚKÝCH MĚST

- Centrální „civilizovaná“ oblast
Anatolie, Thrácie, Itálie, Porýní, Francie, Jižní Španělsko
- „Obnovené oblasti“ - v době pádu Římské říše byly získány barbary
Anglie, severní Španělsko, Rakousko, Balkán, Řecko
- „Barbarské“ země
Skandinávie, oblasti pod kontrolou slovanských kmenů

„ZNOUZROZENÍ“ RANĚ STŘEDOVĚKÝCH MĚST

Definice z pohledu řemeslné produkce (Joachim Henning 2007)

- **1. Stará římská města (civitates)**
Původní římská města, u nichž je doložena kontinuita z pozdní antiky.
- **2. „Early“ towns (proto-města, emporia, wics)**
Lokality „protoměstského“ typu, které plní funkci centra. Nemají antického předchůdce, součástí královského nebo knížecího sídla, jeho zázemí (podhradí)
- **3. Kláštery jako města**
doklady řemeslné výroby v rámci klášterní klauzury nebo jako místa produkce pod jejich kontrolou
- **4. Raně středověká evropská města**
vznikají především po roce 900, nemají antického předchůdce a nejsou prostorově spojena s aristokratickou mocí. Často jsou předchůdci institucionálních vrcholně středověkých měst.
- **5. Agrární řemeslnická centra**
Není doložena přímá vazba na aristokratickou moc, doklady koncentrace diferencované řemeslnické výroby. Obvykle jsou pokládána za „služebné“ organizace, sezónní charakter výroby a vazba na regionální zdroje

„ZNOVUZROZENÍ“ RANĚ STŘEDOVĚKÝCH MĚST

■ 6. Vesnice nebo vesnické dílny

Jednotlivé řemeslnické aktivity nebo prosté dílny v agrárním prostředí. Často nepřináleží k řádným vesnicím

■ 7. Rurální doklady

Jednotlivé nálezy v ne-urbánním prostředí svědčící o řemeslnické produkci, např. pohřby řemeslníků – bez přímého prostorového vztahu k okolí.

